Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (sedmého senátu)

27. dubna 2023*

„Řízení o předběžné otázce – Sociální politika – Rovné zacházení v zaměstnání a povolání – Směrnice 2000/78/ES – Zákaz diskriminace na základě věku – Starobní důchod – Vnitrostátní právní úprava, která se zpětným účinkem stanoví postavení kategorie úředníků, jež byla dříve zvýhodněna vnitrostátními právními předpisy týkajícími se nároků na starobní důchod, na roveň kategorii úředníků, která byla dříve znevýhodněna týmiž právními předpisy“

Ve věci C-681/21,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud, Rakousko) ze dne 11. října 2021, došlým Soudnímu dvoru dne 11. listopadu 2021, v řízení

Versicherungsanstalt öffentlich Bediensteter, Eisenbahnen und Bergbau (BVAEB)

proti

BB,

SOUDNÍ DVŮR (sedmý senát),

ve složení: M. L. Arastey Sahún (zpravodajka), předsedkyně senátu, N. Wahl a J. Passer, soudci,

generální advokátka: T. Ćapeta,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za BB: M. Riedl, Rechtsanwalt,

– za rakouskou vládu: A. Posch, J. Schmoll a F. Werni, jako zmocněnci,

– za Evropskou komisi: B.-R. Killmann a D. Martin, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

* Jednací jazyk: němčina.

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 2 odst. 1 a odst. 2 písm. a), jakož i čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání (Úř. věst. 2000, L 303, s. 16; Zvl. vyd. 05/04, s. 79).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Versicherungsanstalt öffentlich Bediensteter, Eisenbahnen und Bergbau (BVAEB) (zdravotní pojišťovna úředníků a zaměstnanců orgánů veřejné správy, železnice a důlního sektoru, Rakousko) a BB ve věci stanovení výše starobního důchodu BB.

Právní rámec

Unijní právo

3 Článek 1 směrnice 2000/78, nadepsaný „Účel“, stanoví:

„Účelem této směrnice je stanovit obecný rámec pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace v zaměstnání a povolání, s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení.“

4 Článek 2 této směrnice, nadepsaný „Pojem diskriminace“, stanoví:

„1. Pro účely této směrnice se ‚zásadou rovného zacházení‘ rozumí neexistence jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na jakémkoli základě uvedeném v článku 1.

2. Pro účely odstavce 1 se

a) ‚přímou diskriminací‘ rozumí, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě jednoho z důvodů uvedených v článku 1;

b) ‚nepřímou diskriminací‘ rozumí, pokud by v důsledku zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo zvyklosti byla osoba určitého náboženského vyznání nebo víry, určitého zdravotního postižení, určitého věku nebo určité sexuální orientace v porovnání s jinými osobami znevýhodněna, ledaže
   i) takové ustanovení, kritérium nebo praxe jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné […]

[…]“

5 Článek 3 uvedené směrnice, nadepsaný „Oblast působnosti“, v odst. 1 písm. c) uvádí:

„V rámci pravomocí svěřených Společenství se tato směrnice vztahuje na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejných subjektů, pokud jde o

[…]

c) podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně podmínek propouštění a odměňování“.

6 Článek 6 téže směrnice, nadepsaný „Opodstatněnost rozdílů v zacházení na základě věku“, zní takto:

„1. Bez ohledu na čl. 2 odst. 2 mohou členské státy stanovit, že rozdíly v zacházení na základě věku nepředstavují diskriminaci, jestliže jsou v souvislosti s vnitrostátními právními předpisy objektivně a rozumně odůvodněny legitimními cíli, zejména legitimními cíli politiky zaměstnanosti, trhu práce a odborného vzdělávání, a jestliže prostředky k dosažení uvedených cílů jsou přiměřené a nezbytné.

[…]

2. Bez ohledu na čl. 2 odst. 2 mohou členské státy stanovit, že v systémech sociálního zabezpečení v zaměstnání nepředstavuje stanovení věkových hranic pro přijetí nebo pro nárok na dávky v důchodu nebo invaliditě, včetně stanovení různých věkových hranic pro zaměstnance nebo skupiny či kategorie zaměstnanců v těchto systémech, a používání věkových kritérií při pojistně matematických výpočtech v souvislosti s těmito systémy diskriminaci na základě věku, pokud nepovede k diskriminaci na základě pohlaví.“

7 Článek 9 směrnice 2000/78, nadepsaný „Ochrana práv“, v odstavci 1 stanoví:

„Členské státy zajišťují, aby soudní nebo správní řízení, včetně, považují-li to za vhodné, dohodovacích řízení, směřující k dodržování povinností podle této směrnice byla dostupná všem osobám, které se cítí poškozeny nedodržováním zásady rovného zacházení, i když vztahy, ve kterých mělo dojít k diskriminaci, již skončily.“

8 Článek 16 této směrnice, nadepsaný „Zajištění souladu“, stanoví:

„Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby

a) byly zrušeny právní a správní předpisy odporující zásadě rovnosti;

b) byla nebo mohla být prohlášena za neplatná od samého počátku, nebo aby byla změněna ustanovení pracovních nebo kolektivních smluv, vnitřních řádů podniků a statutů svobodných povolání a organizací pracovníků a zaměstnavatelů, která odporují zásadě rovného zacházení.“

Rakouské právo

9 Allgemeines Pensionsgesetz (obecný zákon o důchodech) ze dne 15. prosince 2004 (BGBl. I, 142/2004), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „APG“), se použije na úředníky narozené dne 1. ledna 1955 nebo později.

10 Ustanovení § 39 Bundesgesetz über die Pensionsansprüche der Bundesbeamten, ihrer Hinterbliebenen und Angehörigen (Pensionsgesetz 1965) [spolkový zákon o důchodových nárocích spolkových úředníků, jejich pozůstalých a jejich rodinných příslušníků (zákon

o důchodech z roku 1965)] ze dne 18. listopadu 1965 (BGBl. 340/1965) (dále jen „PG z roku 1965“), ve znění zákona ze dne 30. prosince 2010 (BGBl. I, 111/2010) (dále jen „PG z roku 2010“), nadepsané „Vrácení neoprávněně obdržených dávek“, v odstavci 1 stanovilo:

„Neoprávněně obdržené dávky (přeplatky) musí být v rozsahu, v němž nebyly obdrženy v dobré víře, vráceny spolkovému státu.“

11 Ustanovení § 41 PG z roku 2010 znělo takto:

„1. Změny tohoto spolkového zákona, které nemění výši dávek podle tohoto zákona ani podmínky zakládající nárok na tyto dávky, se vztahují rovněž na osoby, které ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona mají nárok na měsíční peněžité dávky podle téhož zákona. Změny pravidel pro výpočet nebo podmínek zakládajících nárok na dávky se vztahují na osoby, které ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona mají nárok na dávky podle tohoto spolkového zákona, jen je-li takto výslovně stanoveno.

2. Starobní důchody a pozůstalostní důchody vyplácené podle tohoto zákona, s výjimkou doplňkového příspěvku na životní úroveň stanoveného v § 26, se valorizují ve stejnou dobu a ve stejné míře jako důchody ze zákonného důchodového pojištění,

1) pokud nárok na důchod vznikl již před 1. lednem daného roku

2) pokud jsou odvozeny od starobních důchodů, na které vznikl nárok před 1. lednem daného roku.

Odchylně od první věty se první valorizace starobního důchodu provede až od 1. ledna druhého kalendářního roku následujícího po vzniku nároku na starobní důchod.

3. Postup valorizace důchodů stanovený v § 634 odst. 12 [Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (obecný zákon o sociálním zabezpečení) ze dne 9. září 1955 (BGBl. 189/1955), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „ASVG“)] pro kalendářní rok 2010 se v případě úředníků narozených před 1. lednem 1955, kteří byli ke dni 31. prosince 2006 ve služebním poměru, použije u prvních tří valorizací jejich důchodových dávek nebo dávek, které jsou od nich odvozeny, ledaže se na příslušný kalendářní rok vztahuje právní úprava odchylná od § 108h odst. 1 ASVG.“

12 Ustanovení § 41 odst. 3 PG z roku 1965, ve znění 2. Dienstrechts-Novelle 2018 (druhá novela právních předpisů o služebním poměru z roku 2018), ze dne 22. prosince 2018 (BGBl. I, 102/2018) (dále jen „PG z roku 2018“), stanoví:

„Postup valorizace důchodů stanovený v § 634 odst. 12 ASVG pro kalendářní rok 2010 se v případě úředníků narozených před 1. lednem 1955, kteří byli ke dni 31. prosince 2006 ve služebním poměru, jakož i v případě úředníků, na které se vztahuje § 99 odst. 6, použije u prvních tří valorizací jejich důchodových dávek nebo dávek, které jsou od nich odvozeny, ledaže se na příslušný kalendářní rok vztahuje úprava odchylná od § 108h odst. 1 ASVG.“

13 Ustanovení § 99 PG z roku 1965, ve znění zákona ze dne 27. prosince 2013 (BGBl. I, 210/2013) (dále jen „PG z roku 2013“), nadepsané „Souběžný výpočet“, znělo takto:

„1. Oddíl XIII platí pouze pro úředníky, kteří se narodili po 31. prosinci 1954 a před 1. lednem 1976, byli před 1. lednem 2005 přijati do veřejnoprávního služebního poměru ke spolkovému státu a byli ve služebním poměru ke dni 31. prosince 2004.

2. Úředník má nárok na starobní nebo výsluhový důchod vyměřený podle ustanovení tohoto spolkového zákona pouze v rozsahu odpovídajícímu procentu podle § 7 nebo § 90 odst. 1, které se odvozuje od celkové započitatelné doby služby dosažené úředníkem do 31. prosince 2004.

3. Kromě starobního nebo výsluhového důchodu bude úředníkovi vyměřen důchod na základě [APG] a § 6 odst. 3 a § 15 odst. 2 tohoto zákona, ve znění účinném k 31. prosinci 2013. Ustanovení § 15 a § 16 odst. 5 [APG] nejsou použitelná. Na důchod podle [tohoto zákona] vzniká nárok ve výši rozdílu mezi procentem uvedeným v odstavci 2 a 100 %.

4. Doby vypočítané podle § 9 se pro účely použití odstavců 2, 3 a 6 nezohledňují. Pokud jde o zohledňované doby, je rozhodující skutečné období, v němž byla dosažena zohledněná doba.

5. Celkový důchod úředníka je tvořen poměrnou částí starobního nebo výsluhového důchodu podle odstavce 2 a poměrným důchodem podle odstavce 3.

6. Souběžný výpočet se neprovede, pokud podíl úhrnné doby trvání služebního poměru započitatelné pro účely stanovení důchodu, která byla dosažena od 1. ledna 2005, činí méně než 5 % celkové úhrnné doby trvání služebního poměru nebo méně než 36 měsíců. V takovém případě se důchod vyměří v souladu s ustanoveními tohoto spolkového zákona, s výjimkou tohoto oddílu.“

14 Ustanovení § 634 odst. 12 ASVG, ve znění zákona ze dne 23. května 2013 (BGBl. I, 81/2013), stanoví:

„Odchylně od § 108h odst. 1 první věty valorizuje spolkový ministr sociálních věcí a ochrany spotřebitele v nařízení podle § 108 odst. 5 pro kalendářní roky 2009 a 2010 důchody tak, že

1) se důchody, které nepřesahují 60 % maximálního vyměřovacího základu podle § 45, vynásobí koeficientem 1,034 pro kalendářní rok 2009 a valorizačním koeficientem pro kalendářní rok 2010, a

2) se všechny ostatní důchody zvýší o pevnou částku, která odpovídá zvýšení vyplývajícímu z použití koeficientu 1,034 pro kalendářní rok 2009 a valorizačního koeficientu pro kalendářní rok 2010 na 60 % maximálního vyměřovacího základu podle § 45.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

15 BB, narozená v roce 1946, odešla do důchodu z veřejné služby dne 31. prosince 2011.

16 Rozhodnutím ze dne 9. května 2012 stanovila BVAEB její starobní důchod na hrubou měsíční částku 3 079,57 eur.

17 S účinností od 1. ledna 2014 byl starobní důchod BB valorizován a zvýšen na hrubou měsíční částku 3 128,84 eur v souladu s § 41 odst. 2 PG z roku 2010.

18 Dopisem ze dne 20. května 2015 BB napadla u BVAEB použití § 41 odst. 3 PG z roku 2010 v souvislosti se zvýšením částky jejího starobního důchodu za rok 2015 a žádala, aby jí byla rozhodnutím stanovena hrubá měsíční částka starobního důchodu, na kterou měla od 1. ledna 2015 nárok, a aby jí byl vyplacen nedoplatek důchodu. BB v tomto ohledu zejména tvrdila, že použití tohoto ustanovení je v rozporu s článkem 2 směrnice 2000/78, jelikož znevýhodňuje starší úředníky (narozené před 1. lednem 1955) oproti mladším úředníkům (narozeným 1. ledna 1955 nebo později), pokud jde o zvýšení částky starobních důchodů.

19 Rozhodnutím ze dne 24. června 2015 stanovila BVAEB na základě § 41 odst. 1, 2 a 3 PG z roku 2010 starobní důchod BB s účinností od 1. ledna 2015 v hrubé měsíční výši 3 176,27 eur. V tomto ohledu konstatovala neexistenci diskriminace na základě věku ve smyslu článku 2 směrnice 2000/78 z důvodu, že na úředníky narozené dne 1. ledna 1955 nebo později se vztahuje méně příznivý systém „souběžného výpočtu“ stanovený v § 99 PG z roku 2013, podle něhož se výše jejich starobních důchodů stanoví pokud jde o doby pojištění získané před rokem 2005 podle PG z roku 1965 a pokud jde o doby pojištění získané od roku 2005 podle APG, přičemž se zohlední odpracované doby služby za účelem odpovídající valorizace této částky.

20 Rozsudkem ze dne 19. srpna 2016 Bundesverwaltungsgericht (spolkový správní soud, Rakousko) zamítl žalobu podanou BB proti rozhodnutí BVAEB ze dne 24. června 2015 s odůvodněním, že zastropování valorizace důchodů stanovené v § 41 odst. 3 PG z roku 2010, které se použije pouze na úředníky narozené před 1. lednem 1955, je v souladu se směrnicí 2000/78. Skutečnost, že úředníci narození dne 1. ledna 1955 a později podléhají při stanovení starobního důchodu souběžnému výpočtu, který je pro ně méně příznivý, odůvodňuje existující rozdílné zacházení.

21 Rozsudkem ze dne 25. října 2017 Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud, Rakousko) v návaznosti na opravný prostředek „Revision“ podaný BB zrušil uvedený rozsudek a věc vrátil Bundesverwaltungsgericht (spolkový správní soud) z důvodu, že § 41 odst. 3 PG z roku 2010 představuje neodůvodněnou přímou diskriminaci na základě věku v případě úředníků narozených před 1. lednem 1955, jelikož „souběžný výpočet“ se nevztahuje na všechny úředníky narozené po 31. prosinci 1954, zejména ne na ty, jejichž celková délka dob započitatelných pro účely stanovení důchodu, která byla dosažena od 1. ledna 2005, činí méně než 5 % délky služebního poměru zohledňované pro účely důchodu nebo je kratší než 36 měsíců podle § 99 odst. 6 PG z roku 2013.

22 Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud) uvedl, že podle § 41 odst. 3 PG z roku 2010 a § 99 odst. 1 a 6 PG z roku 2013 existovaly tři kategorie úředníků v důchodu, z nichž každá podléhala jinému režimu valorizace starobních důchodů: první kategorie, která zahrnovala úředníky narozené před 1. lednem 1955, jejichž valorizace důchodu měla být zastropována v prvních třech letech pobírání důchodu v souladu s § 41 odst. 3 PG z roku 2010; druhá kategorie, jež zahrnovala úředníky narozené od 1. ledna 1955, v jejichž případě bylo podle § 99 odst. 1 PG z roku 2013 třeba provést souběžný výpočet, a třetí kategorie, která zahrnovala úředníky rovněž narozené od 1. ledna 1955, v jejichž případě však nebylo třeba provést zastropovanou valorizaci důchodu ani souběžný výpočet podle § 99 odst. 6 PG z roku 2013 (dále jen „třetí kategorie“).

23 Bundesverwaltungsgericht (spolkový správní soud) novým rozsudkem („Ersatzerkenntnis“) ze dne 9. října 2018 vyhověl žalobě BB uvedené v bodě 20 tohoto rozsudku a konstatoval, že od 1. ledna 2015 má nárok na starobní důchod v hrubé měsíční výši 3 182,03 eura a na výplatu odpovídajícího nedoplatku důchodu, jelikož článek 2 směrnice 2000/78 brání použití § 41 odst. 3 PG z roku 2010 na starobní důchod dotčený v původním řízení.

24 PG z roku 2018 změnil § 41 odst. 3 PG z roku 2010 se zpětnou účinností od 1. ledna 2011. Zahrnutím úředníků, na které se použije § 99 odst. 6 PG z roku 2013, se zpětnou účinností do působnosti § 41 odst. 3 PG z roku 2018 mělo toto nové znění PG z roku 1965 za cíl odstranit třetí kategorii tím, že ji začlenilo do první kategorie uvedené v bodě 22 tohoto rozsudku, na kterou se uplatňuje dočasně zastropovaná valorizace starobních důchodů.

25 Rozhodnutím ze dne 30. dubna 2019 Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud) odmítl jako nepřípustný opravný prostředek „Revision“ podaný BVAEB proti novému rozsudku („Ersatzerkenntnis“) Bundesverwaltungsgericht (spolkový správní soud) ze dne 9. října 2018.

26 Rozhodnutím ze dne 25. července 2019 BVAEB v návaznosti na novou žádost BB podanou dne 17. července 2019 konstatovala, že BB má nárok na starobní důchod v hrubé měsíční výši 3 176,27 eur od 1. ledna 2015, 3 211,26 eur od 1. ledna 2016, 3 236,95 eur od 1. ledna 2017, 3 288,74 eur od 1. ledna 2018 a 3 354,52 eura od 1. ledna 2019, jelikož § 41 odst. 3 PG z roku 2018 se zpětnou účinností ukončil diskriminační situaci konstatovanou Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud) v rozsudku ze dne 25. října 2017 uvedeném v bodě 21 tohoto rozsudku. V souladu s tímto ustanovením se zastropovaná valorizace starobního důchodu vztahuje i na úředníky spadající do působnosti § 99 odst. 6 PG z roku 2013, kteří byli dříve z této valorizace vyňati. Kromě toho BVAEB konstatovala, že BB musí státu vrátit přeplatek na starobním důchodu ve výši 84,24 eur za období od ledna do srpna 2019; naproti tomu nadměrné dávky vyplácené v období do prosince 2018 pobírala BB v dobré víře.

27 Rozsudkem ze dne 23. června 2020 Bundesverwaltungsgericht (spolkový správní soud), na který se BB znovu obrátila, vyhověl žalobě podané BB proti rozhodnutí uvedenému v předchozím bodě z důvodu, že § 41 odst. 3 PG z roku 2018 je stále v rozporu s článkem 2 směrnice 2000/78. Legislativní změna přijatá na základě PG z roku 2018 totiž nezměnila situaci úředníků narozených před 1. lednem 1955, kteří jsou i nadále znevýhodněni, což je důvod, proč přetrvává diskriminace na základě věku. Vzhledem k překážce věci pravomocně rozsouzené tento soud nicméně tuto žalobu zamítl v rozsahu, v němž se týkala roku 2015. Rozhodl tedy, že BB má nárok na starobní důchod v hrubé měsíční výši 3 217,02 eur od 1. ledna 2016, 3 242,76 eur od 1. ledna 2017, 3 294,64 eur od 1. ledna 2018, 3 360,53 eur od 1. ledna 2019 a 3 421,02 eur od 1. ledna 2020, a že tyto částky nepředstavují přeplatky.

28 BVAEB následně podala proti tomuto rozsudku opravný prostředek „Revision“ k předkládajícímu soudu, Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud).

29 V tomto kontextu má tento soud pochybnosti o slučitelnosti § 41 odst. 3 PG z roku 2018, prostřednictvím kterého byla kategorie úředníků dříve zvýhodněná vnitrostátními právními předpisy, pokud jde o jejich nároky na starobní důchod (dále jen „dříve zvýhodněná kategorie“), postavena na roveň kategorii dříve znevýhodněných úředníků týmiž právními předpisy (dále jen „dříve znevýhodněná kategorie“), se zásadou právní jistoty.

30 Kromě toho se tento soud zamýšlí nad tím, zda je toto ustanovení v souladu s povinností vyplývající z judikatury Soudního dvora, zejména z rozsudku ze dne 7. října 2019, Safeway (C-171/18, EU:C:2019:839, body 34 a 41, jakož i citovaná judikatura), okamžitě a úplně odstranit zjištěnou diskriminaci, a zakázat zpětně odejmout výhody, kterých požívala dříve zvýhodněná kategorie. Dále si klade otázku, zda lze použít tuto judikaturu na situaci dotčenou v původním řízení.

31 Potřeba zajistit ochranu nabytých práv a legitimního očekávání ve vztahu k dříve zvýhodněné kategorii vyplývá z judikatury Soudního dvora týkající se diskriminace na základě věku, zejména z rozsudku ze dne 8. května 2019, Leitner, (C-396/17, EU:C:2019:375, bod 49). V projednávaném případě však právě nabyté nároky dříve zvýhodněné kategorie nejsou chráněny § 41 odst. 3 PG z roku 2018.

32 Soudní dvůr v rozsudku ze dne 28. ledna 2015, Starjakob (C-417/13, EU:C:2015:38, bod 49), zajisté rozhodl, že není nezbytně nutné ve všech případech diskriminace na základě věku přiznat finanční náhradu odpovídající rozdílu výše dávek podle toho, zda došlo či nedošlo k diskriminaci. Předkládající soud si však klade otázku, zda je tato judikatura použitelná na takové okolnosti, jako jsou okolnosti dotčené v původním řízení, jelikož ve věci, v níž byl vydán uvedený rozsudek, byla na rozdíl od situace dotčené ve věci v původním řízení zachována nabytá práva úředníků dříve zvýhodněné kategorie.

33 V každém případě Soudní dvůr dosud nerozhodl o otázce, zda je v souladu s unijním právem, aby změna vnitrostátního ustanovení se zpětným účinkem v konečném výsledku postavila dříve zvýhodněnou kategorii na roveň dříve znevýhodněné kategorii tím, že odstraní prvek, který vedl k rozdílnému zacházení, takže osoby, jež byly dříve diskriminovány na základě věku, nemají žádný finanční nárok.

34 Předkládající soud kromě toho poznamenává, že právo na účinnou právní ochranu je zaručeno nejen článkem 47 prvním pododstavcem Listiny základních práv Evropské unie, ale i směrnicí 2000/78, jejíž článek 9 stanoví, že členské státy zajišťují, aby každá osoba, která se cítí poškozena diskriminací, mohla uplatňovat svá práva. Právo na účinnou právní ochranu by však bylo zbaveno veškeré účinnosti, kdyby se mělo za to, že je v souladu s unijním právem změna vnitrostátní právní úpravy umožňující se zpětnou účinností odstranit diskriminaci na základě věku, aniž by byla diskriminovaným osobám zaručena možnost získat finanční náhradu odpovídající výplatě peněžitých nároků, které by získaly, kdyby k dané diskriminaci nedošlo.

35 Za těchto podmínek se Verwaltungsgerichtshof (Nejvyšší správní soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Musí být čl. 2 odst. 1 a odst. 2 písm. a) a čl. 6 odst. 1 směrnice [2000/78], jakož i zásady právní jistoty, zachování nabytých práv a efektivity unijního práva vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, podle níž kategorii úředníků, která byla dříve zvýhodněna, již se zpětnou účinností nenáleží částky důchodů náležející jí na základě valorizace důchodů, a tímto způsobem (zpětným zrušením kategorie, která byla dříve zvýhodněna, v důsledku nynějšího postavení naroveň kategorii, jež byla dříve znevýhodněna) vede k tomu, že ani kategorii úředníků, která byla dříve znevýhodněna, (již) nenáleží částky důchodů náležející jí na základě valorizace důchodů, jež by posledně uvedené kategorii – v důsledku neuplatnění ustanovení vnitrostátního práva, které je v rozporu s unijním právem, za účelem postavení na roveň kategorii, jež dříve byla zvýhodněna – byly přiznány z důvodu diskriminace na základě věku, která již byla (opakovaně) konstatována soudem?“

Řízení před Soudním dvorem

36 Rozhodnutím předsedy Soudního dvora ze dne 5. července 2022 byla předkládajícímu soudu zaslána žádost o informace, v níž byl vyzván, aby s ohledem na obsah žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce upřesnil, jakým konkrétním způsobem bude odpověď Soudního dvora na položenou otázku v rozsahu, v němž je založena na předpokladu retroaktivního použití dotčené vnitrostátní právní úpravy, užitečná pro vyřešení sporu v původním řízení.

37 Dopisem ze dne 2. září 2022, došlým kanceláři Soudního dvora dne 8. září 2022, předkládající soud na tuto žádost o informace odpověděl tak, že nejprve zopakoval důvody, z nichž vyplývá význam žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce pro vyřešení sporu v původním řízení. Dále zaprvé uvedl, že v rámci sporu v původním řízení musí určit, zda je výše starobních důchodů, kterou Bundesverwaltungsgericht (spolkový správní soud) stanovil jako náležející BB za roky 2015 až 2018 a od 1. ledna 2019, v souladu s použitelnými vnitrostátními právními předpisy s přihlédnutím k unijnímu právu. Tento soud zadruhé zdůraznil, že se spor v původním řízení týká především stanovení výše splatných starobních důchodů, a nikoli toho, zda existují důvody pro vymáhání případných dávek neoprávněně pobíraných v minulosti, či nikoli. Zatřetí považoval za důležité upřesnit, že v případě, že by Soudní dvůr rozhodl, že unijní právo nebrání takovému vnitrostátnímu ustanovení, jako je § 41 odst. 3 PG z roku 2018, byla by výše starobního důchodu náležejícího BB příliš vysoká, a proto protiprávní, což by vedlo k úpravě uvedeného důchodu. K tomuto uvedený soud začtvrté poznamenal, že k takové úpravě by došlo bez ohledu na to, zda by BB musela případně vrátit dávky, které v minulosti neoprávněně obdržela, nebo zda by si je mohla ponechat s odvoláním se na svou dobrou víru. Zapáté předkládající soud uvedl, že otázka případného vrácení neoprávněně obdržených dávek vyvstává pouze v případě, že by byla konstatována použitelnost § 41 odst. 3 PG z roku 2018. Tento soud zašesté dospěl k závěru, že i kdyby se zpětný účinek dotčené právní úpravy projevil ve vztahu k období od 1. ledna 2019, slučitelnost uvedené právní úpravy s unijním právem je přesto rozhodující pro určení použitelného právního základu umožňujícího stanovit výši a roční valorizaci starobního důchodu BB jak ve vztahu k minulosti, tak k budoucnu, a to bez ohledu na případné vrácení neoprávněně obdržených dávek.

K předběžné otázce

38 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 2 odst. 1 a odst. 2 písm. a), jakož i čl. 6 odst. 1 směrnice 2000/78 musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která za účelem odstranění diskriminace na základě věku stanoví, že systém starobního důchodu úředníků patřících do dříve zvýhodněné kategorie je se zpětnou účinností postaven na roveň systému starobního důchodu úředníků patřících do dříve znevýhodněné kategorie.

39 Úvodem je třeba poznamenat, že z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že otázka položená předkládajícím soudem vychází z předpokladu, že § 41 odst. 3 PG z roku 2010 představoval přímou diskriminaci na základě věku v případě úředníků narozených před 1. lednem 1955, a dále že cílem přijetí § 41 odst. 3 PG z roku 2018 vnitrostátním zákonodárcem bylo odstranění uvedené diskriminace na základě věku. Položenou otázku bude Soudní dvůr zkoumat pouze z hlediska tohoto předpokladu.

40 Za účelem odpovědi na tuto otázku je třeba nejprve připomenout, že jak z názvu a preambule, tak z obsahu a účelu směrnice 2000/78 vyplývá, že jejím cílem je stanovit obecný rámec k tomu, aby bylo každé osobě zajištěno rovné zacházení „v zaměstnání a povolání“ tím, že jí poskytne účinnou

ochranu před diskriminací na základě některého z důvodů uvedených v jejím článku 1, k nimž patří i věk [rozsudek ze dne 3. června 2021, Ministero della Giustizia (Notáři), C-914/19, EU:C:2021:430, bod 21 a citovaná judikatura].

41 Mimoto z čl. 3 odst. 1 písm. c) této směrnice vyplývá, že tato směrnice se v rámci pravomocí svěřených Unii vztahuje „na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejných subjektů“, pokud jde o „podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně podmínek propouštění a odměňování“.

42 Kromě toho je třeba zdůraznit, jak vyplývá z čl. 2 odst. 1 směrnice 2000/78 ve spojení s článkem 1 této směrnice, že pro účely této směrnice vyžaduje zásada rovného zacházení zejména neexistenci jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na základě věku. Článek 2 odst. 2 písm. a) uvedené směrnice upřesňuje, že pro účely použití odstavce 1 tohoto článku se přímou diskriminací rozumí mimo jiné, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě jednoho z důvodů uvedených v článku 1 téže směrnice.

43 Bez ohledu na čl. 2 odst. 2 směrnice 2000/78 mohou členské státy v souladu s čl. 6 odst. 1 této směrnice stanovit, že rozdíly v zacházení na základě věku nepředstavují diskriminaci, jestliže jsou v souvislosti s vnitrostátními právními předpisy objektivně a rozumně odůvodněny legitimními cíli, zejména legitimními cíli politiky zaměstnanosti, trhu práce a odborného vzdělávání, a jestliže prostředky k dosažení uvedených cílů jsou přiměřené a nezbytné.

44 K tomuto je třeba uvést, že podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že pokud byla konstatována diskriminace v rozporu s unijním právem a dokud nebyla přijata opatření znovu nastolující rovné zacházení, lze dodržení zásady rovnosti zaručit pouze tím, že osobám patřícím do znevýhodněné kategorie jsou přiznány stejné výhody, jako jsou ty, jichž požívají osoby patřící do zvýhodněné kategorie. Znevýhodněným osobám tedy musí být poskytnuto stejné postavení, v jakém se nacházejí osoby, jimž daná výhoda svědčí (rozsudek ze dne 22. ledna 2019, Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, bod 79 a citovaná judikatura).

45 Bylo by proto v rozporu s cílem vyrovnání pracovních podmínek, jakož i se zásadou právní jistoty, umožnit osobám odpovědným za dotyčný důchodový systém odstranit diskriminaci tak, že přijmou opatření, které se zpětným účinkem sjednocuje systém dříve zvýhodněných osob na úroveň dříve znevýhodněných osob. Pokud by totiž bylo takové řešení připuštěno, byly by tyto odpovědné osoby zproštěny povinnosti zjednat po zjištění diskriminace nápravu vedoucí k úplnému a okamžitému odstranění diskriminace (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. října 2019, Safeway, C-171/18, EU:C:2019:839, body 34 a 41, jakož i citovaná judikatura).

46 Úvahy uvedené v předchozím bodě přitom platí pouze tehdy, pokud vnitrostátní zákonodárce nepřijal opatření, která znovu nastolují rovné zacházení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. května 2019, Leitner, C-396/17, EU:C:2019:375, bod 77 a citovaná judikatura).

47 Naproti tomu, pokud jde o období po přijetí opatření, která znovu nastolují rovné zacházení, příslušným zákonodárcem, Soudní dvůr rozhodl, že článek 119 ES (nyní článek 157 SFEU) nebrání tomu, aby taková opatření stanovila, že výhody dříve zvýhodněných osob budou sníženy na úroveň systému dříve znevýhodněných osob (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. října 2019, Safeway, C-171/18, EU:C:2019:839, bod 18 a citovaná judikatura).

48 Závěry uvedeného rozsudku se na rozdíl od toho, co tvrdí Evropská komise ve svém písemném vyjádření, použijí rovněž v kontextu směrnice 2000/78 v takové situaci, jako je situace ve sporu v původním řízení, jelikož se tato situace v období před nabytím účinnosti PG z roku 2018 vyznačovala existencí platného referenčního systému, a sice třetí kategorie (obdobně viz rozsudek ze dne 22. ledna 2019, Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, bod 81 a citovaná judikatura).

49 Z toho vyplývá, že vnitrostátní zákonodárce mohl s ohledem na unijní právo od okamžiku, kdy došlo k dosažení souladu právní úpravy, v projednávané věci přijetím PG z roku 2018, postavit systém starobního důchodu úředníků patřících do dříve zvýhodněné kategorie na roveň systému úředníků patřících do dříve znevýhodněné kategorie.

50 Platí totiž, že i když jsou členské státy podle článku 16 směrnice 2000/78 povinny zrušit právní a správní předpisy odporující zásadě rovného zacházení, tento článek jim nicméně neukládá povinnost přijmout určitá opatření pro případ porušení zákazu diskriminace, ale ponechává jim svobodu volby mezi různými řešeními vhodnými k uskutečnění sledovaného cíle, jež v závislosti na různých situacích, jež mohou nastat, považují za nejlepší vhodné řešení (rozsudek ze dne 8. května 2019, Leitner, C-396/17, EU:C:2019:375, bod 78 a citovaná judikatura).

51 Z judikatury Soudního dvora však vyplývá, že zásada právní jistoty obecně brání tomu, aby byl aktu, kterým se provádí unijní právo, přiznán zpětný účinek. V této souvislosti je třeba připomenout, že uvedená zásada právní jistoty, která je součástí obecných zásad unijního práva, zejména vyžaduje, aby právní pravidla byla jasná a přesná a jejich účinky byly předvídatelné (rozsudek ze dne 13. února 2019, Human Operator, C-434/17, EU:C:2019:112, bod 34 a citovaná judikatura). Aktu, kterým se provádí unijní právo, lze tedy přiznat zpětný účinek jen výjimečně, pokud to vyžaduje naléhavý obecný zájem a pokud je náležitě respektováno legitimní očekávání dotčených osob (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. října 2019, Safeway, C-171/18, EU:C:2019:839, bod 38 a citovaná judikatura).

52 Pokud jde zaprvé o požadavek naléhavého obecného zájmu, je třeba uvést, že riziko závažného zásahu do finanční rovnováhy dotyčného důchodového systému může představovat takový požadavek (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. října 2019, Safeway, C-171/18, EU:C:2019:839, bod 43 a citovaná judikatura). Ze spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, přitom nevyplývá, že by takový požadavek byl uplatněn za účelem odůvodnění zpětného účinku vnitrostátní právní úpravy dotčené v původním řízení. Ačkoli rakouská vláda ve svém písemném vyjádření zajisté tvrdí, že cílem § 41 odst. 3 PG z roku 2018 je zajistit spravedlivou rovnováhu mezi staršími a mladšími úředníky v rámci rozdělení nákladů, které mají zajistit dlouhodobé financování důchodového systému, taková úvaha patrně není dostatečná k odůvodnění toho, že retroaktivní postavení důchodového systému úředníků patřících do dříve zvýhodněné kategorie na roveň důchodovému systému úředníků patřících do dříve znevýhodněné kategorie bylo nezbytné k tomu, aby se zabránilo závažnému zásahu do finanční rovnováhy dotyčného důchodového systému. Poznámka učiněná toutéž vládou, podle níž z judikatury Soudního dvora vyplývá, že cíle spočívající v zajištění udržitelného financování starobních důchodů a ve snížení rozdílu mezi výší důchodů financovaných státem mohou být s ohledem na široký prostor pro uvážení, který mají členské státy, považovány za legitimní cíle sociální politiky, nemůže při neexistenci jiných relevantních skutečností, jež by umožnily dospět k závěru, že takové cíle existují, prokázat, že dotčené opatření skutečně odpovídalo takovému naléhavému obecnému zájmu. Z toho vyplývá, že neexistuje objektivní odůvodnění zpětné účinnosti tohoto opatření, což však přísluší ověřit předkládajícímu soudu.

53 Pokud jde zadruhé o respektování legitimního očekávání dotčených osob, je třeba připomenout, že z předkládacího rozhodnutí, jakož i z odpovědi předkládajícího soudu na žádost Soudního dvora o informace vyplývá, že podle § 39 PG z roku 2010 pouze „neoprávněně obdržené dávky (přeplatky) musí být v rozsahu, v němž nebyly obdrženy v dobré víře, vráceny spolkovému státu“. Z toho vyplývá, že s výhradou ověření, která musí provést předkládající soud s ohledem na všechny relevantní okolnosti sporu, jenž mu byl předložen, může vnitrostátní právní úprava dotčená v původním řízení respektovat legitimní očekávání dotčených osob prostřednictvím případného použití § 39 PG z roku 2010.

54 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že čl. 2 odst. 1 a odst. 2 písm. a), jakož i čl. 6 odst. 1 směrnice 2000/78 musí být vykládány v tom smyslu, že při neexistenci naléhavého obecného zájmu brání vnitrostátní právní úpravě, která za účelem odstranění diskriminace na základě věku stanoví, že systém starobního důchodu kategorie úředníků, jež byla dříve zvýhodněna vnitrostátními právními předpisy týkajícími se nároků na starobní důchod, je se zpětnou účinností postaven na roveň systému starobního důchodu kategorie úředníků, která byla dříve znevýhodněna týmiž právními předpisy.

K nákladům řízení

55 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (sedmý senát) rozhodl takto:

Článek 2 odst. 1 a odst. 2 písm. a), jakož i čl. 6 odst. 1 směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání

musí být vykládány v tom smyslu, že

při neexistenci naléhavého obecného zájmu brání vnitrostátní právní úpravě, která za účelem odstranění diskriminace na základě věku stanoví, že systém starobního důchodu kategorie úředníků, jež byla dříve zvýhodněna vnitrostátními právními předpisy týkajícími se nároků na starobní důchod, je se zpětnou účinností postaven na roveň systému starobního důchodu kategorie úředníků, která byla dříve znevýhodněna týmiž právními předpisy.

Podpisy.